

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 2.

SIBIIŪ, 15 FEBRUARIE 1890.

Anulŭ XXI.

CĂRȚILE CELE MAI BUNE ȘI BIBLIOTECILE POPORANE.

II.

Bibliotecile s'au începutŭ, de când cultura, mai vechi în Egiptŭ, apoi Assiria, Persia, în Atena sub Pisistrați și în republica Romei, unile private, publice altele; accentuămŭ că se pominescŭ din bătrâni cele publice încă.

Conținutulŭ a fostŭ, din capulŭ locului, opuri de sciință și acte de statŭ, precum ne convinge Înălția Sa împăratăscă archiducele *Rainer*, că a procuratŭ și acuma publică fragmente din colecțiunile faraonilorŭ.

S'a distinsŭ biblioteca din Alissandria, înființată domnindŭ *Tolomeiŭ* în Egiptŭ. Ajunse se conțină totă literatura latină, grăcă, egiptenă, cărțile evreilorŭ în originalŭ și în traducere. Arsă în parte sub resbelulŭ alissandrinŭ, a restaurat'o *Cleopatra* cu cărțile ce le-a căpătatŭ, donațiune dela Antoniu: era biblioteca mare dela Pergamŭ din Asia, mai avută după cea din Alissandria, și donarea produse resensŭ în Roma. La Alissandria, astfelŭ adjustatŭ ni-lŭ aflară acestŭ institutŭ frumosŭ, când se adunară în juru-i primii părinți apostolice și învățacei ai creștinismului, și înduplecară sciințele să dea ajutorŭ religiunei. Biblioteca devini școlă, universitate, cum amŭ dice unŭ colegiŭ „*de propaganda fide*“.

În Roma erau bibliotecă mai multe. Fiă-care împăratŭ doria să-și eternizeze numele. Servițiulŭ prestatŭ sciinței duce la eternizare. *Augustŭ* a înființatŭ două, *Traianŭ* una,

mare și bogată; seclulă ală patrulea număra acolo bibliotecă publice deja 28.

De acum biserica întră în emulațiune cu împăratulă și cu statulă. Seclulă ală cincilea se crede în dreptulă a purta datulă bibliotecă din Vaticanulă. Dar e mai epocală timpulă cu *Magnus Aurelius Cassiodorus* (a vecuită între 465—565—= 100 de ană).

Educațiunea, renumele și averea familiei, onestitatea caracterului, tôte aă contribuită a-ă deschide lui *Cassiodorulă* calea iute la diregătoriile prime în statulă, sub regilă *Odoacru*, *Teodoriculă* și următorilă. A statulă lungulă timpulă prefectulă pretoriului, dignitatea cea mai înaltă, ce regilă goșiloră în Italia o conservaseră din ierarchia imperiului romanulă.

La bătrânețe se retrase în monăstirea Vivariulă, ce insulă o înființase, când fuse guvernatorulă în Italia de sudulă. Antistele ală monăstirei, *Cassiodorulă* întrăduce călugărilă în gramatică, stilistică, și-ă face apoi ca, pre lângă esercițiile religioșe, să se ocupe de sciințe prin decopiarea opuriloră classice; dênșilă se instruaă prin decopiare, érá posteritățelă ni-aă salvatulă dela perire lucrărilă din antica lume de cultură. Antistele însuși ni-a testatulă multe elaborate proprie, dintre carilă noi romănilă caută să pomenimulă cu pietate scriptele sale istorice, că din acele scripte ni-a remasulă unulă estrasulă, opulă ce pörtă numele lui *Iordanus* seulă *Iornandes*, și titlululă: despre faptele geșiloră („*de rebus geticis*“) de importanță pentru timpululă petrecerilă năstrelă cu acei barbarilă în Dacia. La Vivariulă bătea pulsulă dela Alissandria, și antistele era inima întreprinderiloră. Regula dela Vivariulă s'a respânditulă îndată la tôte monăstirile din Italia, Galia șcl. Așa s'aă începutulă bibliotecile de prin monăstirilă, carilă și-aă avutulă și mai aă partelă loră mare și bună la civilisarea popóreloră. Este *Cassiodorulă*, carele esprese mai marcatulă, și prinse să efeptuésclă acea ideilă sublimă, că: numai alianță, ofensivă și defensivă, între religiune și sciință, póte să propage cultura. Afară de cadrululă alianțelă, este religiunea o superstițiune, sciință de pripasulă.

Sîntu sofisti și amăgitori cei ce dicu „să credă țeranulū ceea-ce nu scie, că arū fi tristū dacā arū crede numai cātū scie“. De totū alta e conclusiunea și detorința nōstrā, este sã-'lū învățamū pre fie-cine a sci ceea-ce crede, și a-lū convinge că are lipsă de amendouē. Ce plăcere din laudele unuia, care nu te cunósce? aū dōrā Dumneđeu se va bucura de laudele ignoranțilorū !

Nici religioși (monachiū) din orientū n'aū statū, prin acele țile, cu mănile în sînu. Monăstirile din Siria, Armenia, Egiptū, dela Atos și Sinaī sîntū bogate în colecțiunī, și de acolo s'a nutritū adeseori cea din Vaticanū, procurāndū originale și copie. Până și acuma, din orientū ne mai suprinde, din cānd în cānd, descoperirea cāte a unei scripturī vechī în acele deposite, cum fu, mai în urmă, codicele vechiū de evangeliū, publicatū sub auspiciile Înălției Sale *Constantinū* mare-principe de Russia. Constantinopolea, până se mai susținu, încă nisuia să suplinescā ceea-ce a perdutū cultura prin cāderea împēriulū romanū apusēnū, că stāruiā pentru bibliotecī, anume împēratulū *Vasiliū Macedo*, tata lui *Leo*, dela care avemū cāte o poesiā în cărțile bisericescī, însemnatā cu „facerea lui *Leo* împēratū“. Cu „facere“ s'a tradusū „poesia“, și are multā rațiune. Acestū *Vasiliū* împēratū ținea solī la curtea califilorū din Bagdad. Aseminea solū alū lui *Vasiliū* era *Fotiū*, și acolo scrise *Fotiū* mai întregū opulū sēu „Biblioteca“, ce l'a încheiatū apoi în Constantinopole, unde în urmă se fece patriarcū. Opulū cuprinde citațiunī din 180 de autori, ale cărorā scripte, în partea mai mare sîntū perdute, sēu conservate numai în acele citațiunī. Conchidemū că, bogate aū fostū bibliotecile, carī i-aū statū lui *Fotiū* la dispusețiune în Bagdad și în Constantinopole, de óre-ce multū trebuie să culégā cine ajunge să alégā 180 vrednicī de citatū, și mai conchidemū că mare este numērulū perdutoilorū. Să pomnimū încă meritele familiei împērătescī a *Comnenilorū*, și încheiāmū cu speranța, ce-ī nutresce pre multī, că: Sultanulū turcū va deschide salónele sale, și va permite publiculū să cerce-

teze colecțiunile împăraților romani și greci, cari staū acolo, de când mahomedanii luară dela creștini imperiul resăritenū; atunci se vorū afla multe opurī din classicitate, ce le nume-rămū încă între perdute, seū le poședemū numai în fragmente; și pôte se vorū mai descoperi unile necunoscute.

Pe la finea evului mediū videmū, născute prin emula-țiune nobilă, bibliotecī pretotindenia, la monăstirī, orașe, in-stitute de învățamentū, municipie; escela biblioteca republicei de Veniția, de pe care a luatū îndemnū și modelū *Cosma de Medici* pentru cea din Florința. Mauriī în Ispania nu-meraū 70 de bibliotecī, cu sute de miī de opurī. E în-videratū că tôte timpurile aū avutū bibliotecī, de după pri-ceperea și trebuințele lorū, că le-aū consideratū de colonne pentru edificarea culturei, respective fără de cari palațiulū edificatū cade.

Venimū la invențiunea tiparului, și la *Luther* cu re-formațiunea seū separațiunea. De o parte cărțile sūntū mai eftine, de altă parte religiunea nouă impune tuturorū credin-cioșilorū a ceti sânta scriptură. Concursulū acestorū douē mominte puternice, arū fi trebuitū să realizeze acolo, încă atunci, cultura generală a poporului. Dar n'a fostū așa, că n'aū lăsatū bisericaniī și principii. Bisericianiī cu *Luther*, vedēndū că poporulū, deșeptatū ceva, pretinde ușurare de sub sarcinile feudali și se întinde la arme, steteră puținū la îndoielă că ce e de făcutū, dar apoi predicarā apriatū în contra lucrării ce se pornise, érá principii vėrsarā sânge. A fostū „resbelulū cu țeraniī“. Țeraniī fuseră înfrânti, dar cartea totū a înaintatū și a dobânditū ceva.

Revoluțiunea francesă din seclulū trecutū, schimbă stările. Acum individulū dotatū cu libertate și egalitate, vede sórtea sa depusă în mâniale sale. Convinsū că vinitoriulū depinde dela calitățile sale, începe îndată a se califica. Se întinde la carte, că este mijloculū celū mai eficace pentru calificare și reprezentante alū culturei.

Din convingere și de bună voiă se întinde la carte, că în Franția și în Belgiu nu esiste, nici până astăzi, o lege carea să impună cetățenilor obligământul generalu la învățatură. Și totuși, acele țeri sîntu ore mai puțin culte decâtu noi, cari stăm sub domnia obligământului generalu? Ear dacă cumva noi suntem înderētū, atunci nessulū causalū avemū să-lū cercămū în libertate și în egalitate, este să facemū și noi, ca cele gazete angle, să sulevămū unū plebiscitū, fără nici o alusiune politică, numai din punctulū de vedere și din eschisivulū interesū alū culturei, să sulevămū plebiscitulū că: suntemū noi liberi, seū nu? avemū egalitate, seū nu? Să votămū cu toți la lumina țilei!...

Dar în Franția, și în țerile ce-ī urmară pe calea culturei generalī, era problemă grea pentru noulū cetățenū liberū a-și alege carte de séma sa. Bibliotecile publice, cu autorii din classicitate, vorbiau limbe mórte, lui necunoscute; totū așa opurile de sciință, în limba națională, conțineau terminī proprii de sciință, pentru dēnsulū neînțeleși, și nu esplicabili. Voiosu pentru beneficiile unei societăți, acum democrate, elū simte durere că într'una nu se democratiaseră și sciințele. Dorulū de lectură de o parte, de altă parte lipsa de carte pre înțelesū, ni-lū aducū în perplexitate. Vinū speculanții, cu întreprinderile lorū, unii să-ī ajute, alții să-lū exploateze, când înființarā „bibliotecī pentru inprumutare de cărți.“ Sîntū cunoscute aceste bibliotecī de inprumutare, cu materialulū și cu tendințele lorū. Nisuindū să profite din abonaminte sume câtū mai mari, multe degenerarā, că în locū să cultive gustulū cetitorilorū, ele se coborirā la nivelulū unū stratū necultū alū poporațiunei, și provocarā o literatură de acéstă séma, plină de narațiuni cu avēnturi, cu scene din familiile destrămate, povești despre averi căștigate din o întēmplare fără străduințe și fără combinațiuni logice; mai vērtosu conține acéstă literatură casuri criminali, adevērate seū fantasate, în scurtū cu câtū crima e mai calificată, cu atāta cetirea e mai interesantă. Din atari fântāni se adapā anarchismulū, și acele

malcontente secte, cari pretindă, însă fără veri ună dreptă, că ar fi fice ale socialismului. Aşa este biblioteca de împrumut.

Acastă direcţiune, ce poporul o primesce dela biblioteca de împrumut, pe calea preţinsei calificări, a trebuit să inspire griji multe şi temeri grele în acele guverne, cari au înţelegere şi pôrtă interesare pentru adevărata cultură şi fericire a poporului. Se cugetară cum să vindece rēul, va să dică cum să schimbe direcţiunea. Guvernelorū de statū li se asociară municipiile şi mulţi bărbaţi privaţi de bună credinţă şi cu dare de mână. Cu stăruinţe unite aduseră la fiinţă, „bibliotecile poporane“, ce se mai dicū şi „bibliotecī libere“. Terminii de „poporane“ şi „libere“, sūntū terminī convenţiionali, ca să le desclinimū de cele anteriori, că în faptă tôte sūntū libere şi sūntū ale poporului. Aceste bibliotecī poporane purcedū din viderea, că poporul doresce o lectură, ce nu numai să-lū desfăteze, dar să-ī şi oferescă nescari cunoscinţe folositorie când să-şi câştige pânea de tôte dīlele. Decī nū se potrivescū în cadrulū acestorū bibliotecī nici na-raţiunile aventuriōse, ce ameninţă facultatea de a judeca, în locū s'o desvōlte şi s'o întărescă, dar nici opurile de sciinţă profundă, menite pentru specialităţi şi pentru elita literariă. Atari bibliotecī sūntū deja, şi mai resarū ca din pământū, la Englitera, în Francia, prin Germania, în capitale, în oraşele provinciali şi până prin satele cele mai modeste, în mai multe locuri aşedate prin casele comunali, dar şi la şcoli, reuniuni, spitale şcl.

Parisulū are peste 80 de bibliotecī poporane seū libere şi tôte le dotéză oraşulū, de după trebuinţe. Posedū la unū milionū de tomuri. (Atâte tomuri nu sūntū în bibliotecile de sciinţe, între cari cea mai bogată, biblioteca impērătescă dela Parisū, numeră numai 800.000 de tomuri, érá în bibliotecile impērătesci dela Viena şi Petrupole sūntū mai puţine; ceea-ce provine din cercustanţa, că bibliotecile poporane posedū câte unū opū bunū în mai multe esemplare).

La Berolinū, oraşulū şi guvernulū contribuescū împreună pentru scopurile acestorū bibliotecī poporane, suma anuală,

calculată în valută austriacă, 27,000 de florini. La Dresda, orașul și guvernul dau 7000 de florini. Monacul Bavariei susține bibliotecile sale populare proprii, la care statul susține cu ajutorul anual de 6000 de florini.

În Viena, s'a formată numai de puțină vreme „reuniunea generală din Austria inferioară pentru cultura poporului“, și are până acuma patru biblioteci populare, la care orașul contribuie 200 florini, iar dieta Austriei inferioare 300 florini, de tot 500 florini val. austr. Va să zică, cele puține biblioteci populare ale Vienei, sînt avertisate a se susține mai vîrtos din contribuțiile particularilor, în fruntea cărora este Majestatea Sa Impăratul.

Ne oprim un pic la Viena. Disproporțiunea, ce se arată între celelalte orașe mari și Viena, a dat îndemnul diarului de acolo „Neue freie Presse“, ca în numărul său de Duminică din 24. Novembre anulul expirat, să recomande în atențiunea publicului activitatea acestei reuniuni. Espune ordinea și promptitudinea, cu care sînt servii cei ce intră în sălile de lectură, și cari cer să ducă acasă câte o carte pentru abonamentul anual de 50 de cruceri. Poporul onorat, scie să onoreze la rîndul său, și înțelege binele ce i se face, că nu perde cărțile, nu le rumpe și nu mînjesc, precum se vedea atare lucruri și murdării pe cărțile din bibliotecile de imprumut. Pe o carte se vine la lună cel puțin un cetitor în calcul rotund, și tot în acest calcul se afirmă că germanul din Viena citește de 20 de ori mai mult decît cel din Berolină. De curînd, cu permisiunea ministrului de resbel, reuniunea și-a estins activitatea și asupra caseranelor. În Duminică, în zece locuri din Viena și juru, reuniunea aranjează prelegeri publice. Autori, artiști, bărbați de litere și de specialități, au primit bucuros invitațiunea să vorbească poporului, și sălile se umplu până la îndesate. Reuniunea speră să aranjeze și concerte. După osteneala de o săptămână, lucratorul doarece o recreațiune în ziua de serbătoare, și mai bucuros merge la atare prelegeri și petreceri, decît

în birtă, ceea-ce s'a constatată deja. Înainte de reuniune, ministrul de justiție a fostă constrinsă să publice starea de asediū pe teritoriul de Floridsdorf, lângă Viena, de răul anarchismului, carele provoca continue conflicte publice, dar după ce se deschise acolo o bibliotecă poporană, anarchismul s'a dus, și acum ministrul a dispusă aredicarea asediului. Se încheiă cu apelul la publică pentru spriginirea reuniunei. Apelulă produse emoțiune în Viena, și încurgă contribuiră bogate. Sântă lucruri frumoșe, dar nu ni s'aū splicatū citatele proporțiunī, cu numărul bibliotecilor și sumele contribuirilor, va să dică Parisul: Viena = 80 : 4 și apoi Berolinul: Viena = 270 : 5. Caută să primimū opiniunea că Viena a acceptatū să i-se facă tôte pre cale oficială. Numai de când cauza naționalităței cehe a luatū unū aventū, în deceniulă actualū, germanii se creðură avisați la activitate mai mare. Direcțiunea acestei activități este învederată, când diarulă amintitū ni spune, cu o satisfacere ostentativă, că Cehii din suburbiile vieneșe citescū germanesce multū. Se agită cu o cale pentru germanisarea cehilor. Aici dară bibliotecile ajută reuniunilor școlare, ce le-au înființatū germanii, nu numai cu scopuri de educațiune, fără și cu ore-care tendințe germanisătore. Cu durere caută să luămū notiță de uneltirile șireților pentru desnaționalisarea celorū dripiți, că atari uneltiri potū disgusta poporulă dela frumoșa instituțiune a bibliotecilor, poporane seū libere.

Ungurii nu vorū să remână înderetulă Vienei în veri o privință, deci la septemăna, după noua pornire în Viena, adecă la începutulă lunei Decembre esp. după unile pregătiri ținură în Budapesta o adunare, ca să se consulte, cum și ce să întreprindă și dênșii pentru atari bibliotecă poporane. Eraū scrietori și editori, cari aū negoțū de desfăcutū, și mai unile capacitați, cari înțelegū că bibliotecile poporane potū face servițiū mai mare decâtū nobilulă kulturegylet. Nu sufere îndoielă, li place ideia de bibliotecă poporane, dar unii se întrebă între sine, că ce vorū face cu negoțulă de calitatea

bibliotecilor de împrumut: să-lu țină, nu'lu mai potă cu dobândă, de obtrusă, n'au cui să-lu obtrudă.

Caută să facem aici observațiunea, că la unguri, mai ca la noi, inițiativa individului și a reuniunii, este puțină dezvoltată. Dar de aici în colo, ne desclinim:

Când vine la noi o lipsă, departe de a-i cerca lecuire, o suportăm, cu totă quietismul nostru orientat: cine a trimis-o pe capul nostru, vedă el, de are să-i facă ceva. Să restornă lumea cu umerii, este păcat și nu se poate; aceste două arguminte valorose ne alină, și n'o resturnăm. În scurt: noi sântem, pentru noi, de ajuns și destul!

Când pe ungu ră ajunge o lipsă, densusul se mobilizează îndată și merge la guvern: să-mi faci! — Așa s'a petrecut și adunarea din Budapesta. Se decise trimiterea unei deputații la domnul ministru *Teleki*, ca să-i ceară spriginul guvernului pentru bibliotecile poporane. Ministrul a primit deputațiunea bine, a promis totă concursul său posibil, și mai spuse trimișilor, că în această afacere caută să fiă cu o considerațiune la autonomia comunelor, garantată lor prin legi.

Etă stadiul de astăzi al cauzei la noi, și deocamdată scim atăta, că domnul ministru a reflectat la legea comună. Vinatorul are să ne deslucască, ore în această afacere vom purcede conlucrându cu guvernul, se că vom continua și aici ținuta noastră de până acum întru apărarea intereselor de cultură națională.

Până atunci încă, detori sântem a ne întreba, unde sânt bibliotecile noastre? Avem veri una, carea să conțină barem din literatura română, produsele tôte? bibliotecile diecesane? ale institutelor de învățământ? bibliotecile protopresbiteratelor? ale reuniunilor? ale parochiilor celor multe, tari și bogate, în cari averile se administrează fără inventar? Ceea-ce se numesce, în unele locuri bibliotecă scolară, este amar de puțin, și nu merită să porțe acest nime. Din asemenea stare de lucruri urmază că juni, ești din școlă,

adese-orî uită cetitulū, și peste totū instrucțiunea obligatoriă nu produce rodurile, ce le-amū pretinde dela dēnsa...

Problemă nouă ni-se impune în numele culturai, și nu ne putem subtrage; dați să-i satisfacemū, încercându-ne fiă-care în propriū cerculū sēu de activitate. Cultura, alū căreia eminente reprezentante este cartea, a devenitū condițiune de esistență, de unde avisați sūntemū a stărui, precum și se germanulū, ca „fiă-care casă de dai-dōmne, să posedă o mică bibliotecă alēsă“.

Dr. *Giorgiū Popa.*

SPICUIRĪ DIN AUTORI STRĂINI ASUPRA ROMÂNILORŪ.

I.

Amū înaintea mea unū opū în limba germână, căruia îi lipsesce fōia titulei; opulū e dedicatū principelui imp. arhiducelui Ludovicū Ioseph de Austria, ear' din cuprinsulū textului dedicării se vede, că e vorba de încercarea unei delucidării statistice a fostei granițe militare, scrisă de C. B. nobilū de Hietzinger în Viena la 20 Martie 1817.

Sciutū este, că o parte însemnată din granița militară constituia și unū teritorū din Bănatulū *Timișanū* și din *Transilvania*, a cărorū locuitori erau *români*; și așa dară dl Hietzinger tracteză în opulū seu și despre noi. Credemū deci a servi interesului publicū românescū, când ne apucămū, a împărtăși unele estrase din acēstă lucrare, cari ne privescū pre noi români, ca să se vadă, cum ne descriaū și cum ne judecaū străinii înainte cu 70 ani.

Tractândū despre desvoltarea istorică a graniței militare, autorulū enareză mai întēiū despre formarea graniței vendice și croate, apoi a urbei Caroline (Carlstädter), a Varașdinei și celei banale, trecēndū la tractarea despre constituirea comitatelorū Licei, Corboviei și a Zvonigradului, la pag. 29 începe a vorbi despre granița slavonă, tissaiană și murășană; pre noi ne interesază numai cele două din urmă.

În urmarea resbelului din anul 1699 Austria reușise a răspinge pe turci din Ungaria până dincolo de Tissa și de Murășu, câștigându astfel un teritoriu destul de însemnat însă cu totul devastat și părăsit de locuitori. Numeroșii Rasciani (Sârbii), cari în urma unui privilegiu din 1690 saut fost fugăriti peste Dunăre, se păreau a fi buni pentru împoporarea acestui teritoriu părăsit, prin colonizarea și constituirea lor ca grănițeri după modelul grăniței croate sub numele de grăniță *ungară, tissaiană și murășană*.

Va să dică despre români nu se face aici nici o amintire; însă în anotarea liniei mărginașe aflăm, că grănița tissaiană și cea murășană se trăgea dela Șoimușu peste Arad, Nadlak, Fenlak, Sânmiclăușu, Cianad, Szegedin, Martonoș, Canișa mică, Zenta, Becica și Șablia până la grănița slavonă și așadéră cuprindea numeroșe comune ocupate de români.

La 1724 recucerindu-se și Bănatul Timișană dela turci, se transmută instituțiunea grăniței pe acest teritoriu, ear teritoriul Tissei și alu Mureșului se încorporează la Ungaria, lăsându-se în voia poporațiunei a rămâne și a se supune jurisdicțiunei *provinciale* seu a trece pe noul teritoriu *grănițeresc*. La anul 1773 se împărți acest teritoriu în regimentul valachă, reg. illiric și regim. germană.

La propunerea generalului de cavaleriă, Adolph baron de Buccov în 1761 se înființase grănița militară în *Transilvania*. În prima liniă era vorba a atrage în cadrul acestei instituțiuni pe secu, a căroră instituțiuni îi deobligaă la serviciul militar în lăuntrul țerei și afară de țără, dar a căroră dreptă de serviciu militar într'ună *corpă separată* l'aă fostă perdută prin participarea loră la rebeliunea lui Rákoczy. Pre lângă acesta apoi mai recomandă numitul generală, a primi și pe *români* între *grănițeri*, deoarece Boerones recentiores, Bastysonii în districtul Făgărașului și Sclopetarii în districtul ungurilor, dintre cari cei d'ântăiă suntă nobili româniloră, investiți cu pământuri, ear cesti din urmă

suntă îndatorați la serviciul în cetăți și de garnisone ¹⁾: dovedii acestea nedubitabile, că principii Transilvaniei aveau încă mai de multă dreptul, a însărcina și pe *românii* din teritoriul fiscalului cu servicii *militare*, pre lângă acordarea de investițiunii militare. Din ambele națiuni se recomandă să se formeze cinci regimente *infanterie* și două regimente *cavalerie* în număr total de 17000 combatanți, cari să esecuteze serviciul militar d'alungul graniței către Valachia și Moldova. Însă pedecile, cari se opuneau realizării acestei idei, erau enorme. Buccov fu rechemată și înlocuită prin altă generală, baronul Siscovich, dar și acestuia abia după tractări îndelungate și schimbări de note multiple cu diferitele autorități superioare și cu cancelaria aulică îi succese în fine, a sêrvêrși actul militarisărei, a sêcuilor la anul 1764, ear a românilor la a. 1766.

Dupa o tabelă acludată la acestă opă numărul sufletelor era la anul 1815 în granița bănățenă 89.023 bărbați, 86,021 femei, suma 175,044; în granița transilvană 66,679 bărbați, 69,146 femei, suma 135,825.

Românii formaă pe atuncea cele două regimente *valache transilvane*, apoi trei din patru părți din regimentul *valach-iliric-banatică*, a treia parte din regimentul *husarilor secuesci* și cam totă atâta din regimentul *germano-banatică*.

Încât pentru *limba română* autorul se exprimă în următorul mod: „De când cu cercetările lui Schlötzer și ale lui Eder eramă aplecați a privi pe români de ună popor *slavă*, descendenți ai vechilor daci séu geți, cari s'arū fi amestecatū cu învingătorii lorū, cu romanii. Astfelū se credea a se esplica, că valachulū, carele și-a căpētātū acestū nume dela slavī și dela germani, se numesce pe sine însuși „*roman*“. Însă unū învētātū alū acestui poporū, a cercatū nu de multū, în contra opiniunei dominatōre, a deduce originea curată a compatrioților sei dela acei romanī, cari

¹⁾ Compr. Const. P. V. Ed. 21.

transplantați mai înainte în Dacia, erau trecuți de Aureliană ear îndărăt peste Dunăre. În conformitate cu Gibbon și cu Danville însă, fără a ave cunoscință despre acesta, domnulă Petru Maioră¹⁾ susține că atuncea nu toți, dar numai cei mai puțină romană și-au părăsiti patria loră cea nouă, și că acestia suntă strămoșii valachiloră de astădi, așa dără cesti din urmă ar fi romană. Recensentulă învățatū alū opulă dluă Maioră în „Wiener Lit. Zeitung“ admite acestă dovadă în principiu și, deși dînsulă ține, și pôte cu dreptulă, o amestecare a coloniiloră romană cu Daciă indigenă ca probabilă, totuși susține în contra lui Sulzer, carele află în limba română patru din optă părți de origine latină, trei din optă părți de origine slavă, și una din optă părți de altă origine, — precum că nici alū sutălea cuvântū din limba română nu este slavă. Mai amintimă la acestū locū, că chiarū și în granița slavonă și croată se aude adesea numele de *valach*, deși n'are nici unū descendinte alū acestū poporū acolo pământū de moșneanū; prin acestū nume vrea numai slavulă catholicū să desemne în batjocură pe consăngeanulū sēu sērbū sēu croatū ortodoxū. ²⁾

Apoi la altū locū țice, continuândū despre limba română : „Limba valachă este justificată prin opulă lui Maioră ca fiică a limbei romane și, deși nu se admite, că ea arū fi limba latină curată poporală a strămoșiloră loră, totuși se recunosce, că abaterile ei dela construcția limbei romane nu se potă explica nici din limba slavă, nici din cea gotică“.

La §. 15 despre construcția trupulă și despre nutrețū scrie cu privire la romană următoarele : „Pre lângă o mulțime de particularități grănițerulă *valachă* are cu celū *slaviană* multe comune, și departe nu se pare a fi o creatură atătū

¹⁾ Geschichte des Ursprungs der Römer in Dakien, geordnet von Peter Major von Ditscho St. Marton, Protopopen und bei dem hohen königl. ungarischen Statthalterei-Rath Bücherrevisor, Ofen. 1812. 4. (in walachischer Sprache). Siehe wiener Lit. Zeit. 1813. S. 155 u. s. w. Ore nu s'arū puté procura acestū documentū atătū de interesantū și de prețiosū pentru noi, romană, sēu cel puțină o copie după elū? P. Br.

²⁾ Wiener Lit. Zeit. 1558, 1559.

de părăsită de natură, precum se încercă a se dovedi; *de* *contră d'ensulă arată prin o statură plăcută originea nobilă*. Deși nu sémănă cu slavul în mărima trupului, statură sveltă și în rotunđimea corpului; din contra se arată la vedere ósele lui cele tari, corpul lui e îndesat și musculos, colórea peliței lui inclină spre galbină, fața-i e lungurétă uscăciósă, fruntea scundă. Însă de sub sprincenele lui céstufóse aparú o păreche de ochi plini de o espresiune cruntă; proporțiunile trásurilor fetei și a tuturoră membrelorú corporale nu sântú nicăiri vătámate... femeile sântú pre lângă tótă statura lorú îndesată de o rară frumsetă. Ca și slavul crește și românulú nedesmerdatú, ajunge de timpuriú în etate pubertății și se însóră curéndú.

„Moși cu treiđeci și câți-va aní nu sântú tocmai rarități. Pre lângă tótă pubertatea lui timpuriă românulú ajunge adeseori la mari bétrânețe. Nu numai în Scandinavia, Rusia și în Northumberlanda ajungú ómenii la ínđoita etate ómenescă. Mareșalulú Mercy i-se presentase unú valachú din districtulú Caransebeșulú, carele a fostú ajunsú la vârsta de 172, ear soția lui la 164 aní. Vieța lorú conjugală a duratú 147 aní; ambiú aú muritú la anulú 1728, ear portretele lorú se păstréză în galeria c. r. de picturí ¹⁾. . . .“

„Obiceiurile románilorú la nuntă sémănă în multe privințe cu cele ale slavilorú. Părinții mirilorú rënduescú tótă tréba, fără d'a se mai îngriji séu d'a întreba copii despre simțemintele lorú. Décă se întemplă însă, că părinții miresei nu se ínvoescú a da fata lorú după junele amorisatú, atuncea trebuie să se aștepte la răpirea fetei, ear după aceea remâne în grija preotulú, a împăciui pe părinții ei. *Obiceiurile la nunta románilorú se distingú cu deosebire prin caracterulú lorú de moralitatea și smerenia miresei*. La petírea fetei trebuie să se pară ca și când arú voi să o ră-

¹⁾ Una copiă — decă nu chiarú originalulú (?) acestorú portrete a devenitú în posesiunea stimab. D. Ioanú Budințanú avocatú în Bocșa montană, și eú sântú aplectatú a crede, că într'adeverú sântú originalele. P. Br.

pescă; ér mirésa 'și ia între văietare și plângerî remasă bună dela ai seî; prândește la masa muerilor, despărțită de mire, și abia încolo mai târziu depune vëlul, cu carele e învălîtă. Óspeții, după-ce și-ai esprimatú gratulările lorú și și-au depusú darurile aduse, primescú la plecarea lorú cătră casă sárutarea miresei. A dóua ȓi după nuntă se ține unú ospetú mai íntimú între amicii mai deaprópe, la care ia parte și mirésa; ear după acestú ospetú se visitéză alătura miresei vitele și celelalte obiecte, cari le-a adusú în casă. . . .

„La români o prăjină cu o pânză, legată în vârfulú eî, arată casa, unde se află vre-unú mortú. Colórea albă a pânzei însemnézá, că mortulú a fostú flăcăú, ear colórea roșie, că acela a fostú căsătoritú. Neamurile 'lú încungiurá continuú, mână stândú în picióre lângă mortú și-lú stropescú cu vinú, de câte ori beaú, ceea ce se întêmplă adeseori spre salvarea sufletulú mortulú. Între lacrămi și văietări, cari țin neînteruptú, se aședă a dóua ȓi cadavrulú în sicriú. Toți cei presentí sárutá pe mortú, lăudându-lú chiarú și dușmanii lui cei mai neîmpăcați, cari s'au prezentatú temêndu-se de disprețulú comunei și de persecutarea mortulú, în casú dacă arú absentă din casa mortuară. Bocetele crescú la morminte, ear neamurile 'și rupú pèrulú de pe capetele lorú. Înaintea închiderii sicriulú se delătură plăcintele, cari se aflaú împreună cu mere, prune ș. a. de sub capulú mortulú, se punú la unú locú bunú și se ținú în mare cinste. La întórcerea dela înmormêntare se observă o tăcere íntristată, ínteruptă numai prin laudele și venerarea mortulú. La casa mortuară se împartú între óspeți mâncări și beuturî (pomană) și séra se încheiá cu o cină și îmbêtarea celorú presentí (!? P. Br.)

„Mormintele morților iubiți se cercetéză adeseori prin neamurile lorú și cu multă íntristare. La astfelú de ocasiuni se iaú mâncări și beuturî, cari se aducú jertfă mortulú. A 3-a, a 9-a și a 40-a ȓi, apoi a 3-a, a 6-a, și a 9-a lună, după ȓiua morții, sîntú dedicate acestorú jertfe. La ímplinirea anulú, se împarte pomană între cei săraci, ear bisericeî se

jertfesece unŭ colacŭ, o luminare de cĕră ŝi o colivă. Ca să-arete jalea sa, românul 'ŝi lasă capulŭ timpŭ mai îndelungatŭ neacoperitŭ. Lunia pascilorŭ merge comuna întrĕgă cu litiă la morminte, unde preotulŭ ține un parastasŭ ŝi jertfesece. În curtea bisericei apoi se dă unŭ prânzŭ comunŭ, ŝi se petrece până în adĕnculŭ noptii. . . .“

La românii transilvănenii Sulzer vorbeŝce despre călușerŭ ca despre unŭ lucru fôrte caracteristicŭ, ŝi uniculŭ jocŭ, pe carele 'lŭ admite dĕnsulŭ de origine romană. Acela se jŏcă la rusale atătŭ de bărbați singuri, câtŭ ŝi în societate mixtă, în cercŭ, însă fără a-ŝi da mânilē, cu bastŏne păcurăresci ŝi prin mișcămintē ŝi săriturii curioŝe, adeseorii cu adaugerea unui mascatŭ. Unŭ altŭ jocŭ alŭ românilorŭ ardelenii e joculŭ *muntenescŭ* sĕu *cătănescŭ*, carele încă se jŏcă sĕu numai de bărbați, sĕu de bărbați ŝi de femei laolaltă în curtea bisericeii, loculŭ obicinuitŭ de petreceri la românii.

Despre talentulŭ ŝi crescerea grănițerulŭ în genere se exprimă autorulŭ cam în următorulŭ modŭ:

„Grănițerii, atătŭ slavulŭ câtŭ ŝi sĕrbulŭ, valachulŭ, secuiculŭ ŝi germanulŭ, posedŭ escelente însușirii spirituale, ŝi sub ceriulŭ aspru alŭ Carpațilorŭ ŝi alŭ Alpilorŭ dinarici, ŝi pe câmpiile vesele între Drava, Sava ŝi Dunăre, se distinge grănițerulŭ prin talentulŭ seu. Capacitatea ŝi puterea judecătii lui rapide, perspicacitatea ŝi spiritulŭ lui glumetŭ, ŝi prezența lui de spiritŭ se arată în totŭ loculŭ. Doritorŭ de învățatură ŝi docilŭ, elŭ posedē întocmai ca ŝi suedianulŭ ŝi moscovitulŭ multă perfecțiune mecanică ŝi-ŝi lucră singurŭ uneltele sale de casă. Între valachi nu arareorii se află chiarŭ ŝi pictorii ŝi sculptorii. Apoi în elocuență, când e vorba de apărarea causei sale, grănițerulŭ e ca unŭ Demosthene, ŝi numai italianulŭ sĕu englesulŭ l'arŭ putĕ întrece în măiestria limbistică.

„Spre a-ŝi arăta însușirile sale cele frumoŝe în modulŭ celŭ mai strălucitŭ, grănițerulŭ n'are altă lipsă, decâtŭ de instrucțiune, ear acĕsta, durere, îi lipsesce cu totulŭ. Ignoranța

cea mai brutală se află la poporul de jos, cu deosebire între valachii cuprinși de superstițiunea cea mai proustă. În-mulțindu-se însă școlile și institutele de creștere în granița, precum deja s'a făcut un început, și decă se va îngriji și de creșterea preoților și a învățătorilor, decă se va escita emulațiunea, diligența și activitatea grănițerilor într-un mod sistematic și se va ridica bunăstarea lor generală, atunci se vor putea desvolta și însușirile cele frumoase ale acestor popore, cari deja acuma în casuri, unde împrejurările favorabile deșteptă talentele cele amorțite, seu unde geniul prin puterea lui proprieă străbate la ivelă, dau destule probe strălucite. Cine ar mai și dubita despre capabilitatea culturală a unor națiuni, cari numără între strămoșii săi bărbați ca *Huniadii cei mari* (wie die grossen Hunyade), pe un Vucassovic, nemuritorul edificator al drumului Luisianu (Luisenstrasse). Astăzi deja s'a ridicat în granița întregă gradul de cultură, seu cel puțin aspirațiunea la cultură, încât departe nu mai seamănă cu starea culturală înainte de 50 ani. În fiă-care provincă s'a înmulțit școlile comunale, și apăsarea timpului, jertfele cele mari, cari se cer, nu a putut opri o mulțime de comune, a înființa astfel de institute. . . .

„Resbóiele perpetue, vecinătatea turcilor, anarchia îndelungată, d'aci corupțiunea celor dela putere, absența frecuentă a superiorilor lor și constantul lor schimb, lipsa de instrucțiune sistematică în religiune și moralitate, a conlucrat pre lângă alte momente influințătoare la formarea caracterului grănițerului, și pre lângă totă divergența lui produsă prin origine, religiune, climă și natura țerii, acelea împrejurări au dat în totă granița totu același efect, ear în caracterul popórelor grănițeresci, cu deosebire însă în acela al grănițerului slav și valach multă conformitate.

„Astfel se critică în genere indolența lor cea mare, care adeseori devine o adevărată aversiune în contra muncii. Erna întregă o petrece grănițerul, decă nu-'l chiamă cumva serviciul militar, într'o lenevia completă; însă și vara, când

lucra la câmp, plecă d'acasă dimineața târziu, ear dela câmp vine séra de timpuriu acasă. Orî-ce neajunsuri, secetă, bețeșuguri, morburî contagiöse între vitele domestice, se atribue duchului reu, și desperatū în nenorocire esclamă densusul: decă nu ajută Dumneđeū, apoi lucrul nu ajută. Nimicū nu póte să-lū pună în activitate, nici o admoniare, nici unū avantajii, nici chiarū lipsa. Cu o încăpăținare de ferū grănițerulū ține la obiceiurile cele vechi, ear la valachū există proverbulū: așa amū aflat, o așa voiū s'o lasū. Acéstă antipatiă în contra novațiunilorū, obicinuită la fiă care țeranū, se esplică la grănițerū póte prin aceea, că mai năinte nu numai s'aū comisū o mulțime de erori întrū alegerea mijlcelorū pentru ridicarea simțului de activitate, dar și prin schimbarea repetită a sistemelorū de administrare, fără a lua în considerare și a împlini și dorințele lorū proprie. Acéstă indolență și leneviă însă nu privesce femeile, cari suntu fórte casnice și muncitóre, mame duiöse și îngrijitóre, apoi soții indulgente și servile. Se înțelege, că și între bărbați se află excepțiuni onorabile, nu numai individuale, ci de comune și cercuri întregi.

„Pe lângă indolența grănițerului se mai asociază încă și alte vici, cari facū reulū și mai mare; acelea suntu neeconomisarea și înclinarea lui spre desfrânări. Neputendū împărți bucatele conformū trebuinței anului întregū, elū le consumă fără cruțare, fără a se mai îngriji, că apoi de unde să-și câștige pentru restulū anului. Apoi să mai adaugemū aici aplecarea lui nemărginită la beuturi îmbătátóre, cu deosebire pe timpulū ferberii de rachie. Însă pe câtū e grănițerulū neînfrénatū în plăceri, pe atătū de tare e în suportarea lipsei. Îndată-ce și-a consumatū provisiunile, începe a cruța și în casuri de fómete, cari mai adeseori se întéplă din cauza desfrênărilorū sale decâtū din cauza secetei etc. elū scie să rabde cu o tenacitate admirabilă. E întrebarea, decă vre-unū altū poporū civilisatū europeanū s'arū puté mulțumi atâtea țile cu o mestecătură grețosă neconsumabilă de cójă

de lemn, pale mănunțite ș. a. numită de grănițerū în sinamăgirea sa „*pâne*“, ca locuitorulū flămârdū alū graniței caroliane la anulū 1806, alū banal-gradisciei, valach-illiricului și alū marginei transilvane la aniū 1815 și 1816.

„Aplecării spre desfrânare în consumarea mâncărilor și beuturilor i-se atribue și marea sensualitate a grănițerului, carea se manifestază în amorulū lui. Ce e dreptū, elū ține la onórea virginității fóрте multū, și adeseori infanticidiile se potū atribui numai rușinei, de care se teme fata decăđută. Între muierī însă nu domnesce totū aceeași moralitate curată.“

P. Broșteanu.

LUCRULŪ DE MÂNĂ ÎN ȘCÓLE.

I.

La tóte popórele, conscie de însemnătatea educațiunei, se sulevéză de vr'ó dóue deceniū o cestiune în sferele didactice, cu o serioșitate fóрте viă. În timpulū din urmă această importantă cestiune preocupă nu numai pe cei chemați în specialū pentru îngrijirea de cele ale învățămētului publicū, ci pe totū omulū, căruia îi zace la inimă înaintarea culturei și buneī stări a omenimei.

Nouăspredece seculi, aprópe încheiați, după era mântuirei, a trebuitū să muncéscă omenimea necurmatū pentru aflarea celorū mai practicabile mijlóce și metoduri, prin cari să se pótă împărtéși cu mai multă înlesnire din generațiune în generațiune câte și mai câte cunoscințe accesibile pentru înaintarea finței omenești până la celū mai înaltū gradū posibilū de perfecțiune. Seculului din urmă, numitū alū luminilorū, i se atribuisse deja meritulū, cumcă, precum în celelalte direcțiuni, așa și pe terenulū educațiunei, a ajunsū culmea buneī întocmiri. Când se susțineă acésta cu tótă mângăerea, éta se ivesce o córdă discordantă, care conturbă cu tótă forța echilibrulū baselorū educațiunei de până acum. Se ivescū unele voci puternice, cari strigaū în gura mare: Direcțiunea e greșită, bazele sântū

false! Educațiunea nu prevede toate trebuințele chemării individului, nu cultivă pe omul întreg. Înzadară s'a au svêrcolitu ici-colea unii cu sângele înferbentat să nege această afirmațiune și să facă să dispară acele voci cutezătoare. Vocile ce strigău: reformă, au avut dreptate și decî a trebuit să triumfe în butulă tuturoră contrariloră, cari în cele din urmă trebură să amuțescă și să capituleze.

Lucrul de mână a fostă chematū să'si ocupe loculū în programulū educațiunei omului, — unū locū, care pe nedreptulū, și în contulū fericirei omenimei înseși, s'a ținutū vacantū timpū atâtū de îndelungatū. — Deprinderile mânei, cari forméză a dóua jumătate a învățămētului generalū nu aū mai pututū rămāné neconsiderate de lumea pedagogică, pentrucă ele au de a întregi cultura omului față în față cu deprinderile puterilorū spirituale și prin urmare își aū loculū lorū în fiăcare institutū de creștere și de învățămētū, care e chematū a provedé cultura generală a omului.

Mulți póte s'orū mai întreba încă, pentru ce?

Priviți pe omū ca omū, — reflectați la legătura nedeslipită a celorū douē jumătăți (spiritū și corpū), cari forméză ființa lui numai strînsū legate între olaltă, — reflectați mai departe la chemările omului pe pământū și la trebuința de a-i desvolta în egală măsură toate puterile, ce i le-a datū buna natură în stare embrională, — și veți afla cu tótă positivitaea: pentru ce.

E mai presusū de tótă îndoieła, că omulū a trebuitū să reflecteze la puterile sale proprii și la trebuințele, la cari are de a'si aplica acele puteri în viață și de aci a simțitū trebuința de școlă. Enigmaticū este numai, că cum s'a întemplatū, ca omenimea să întocmescă școlă de până acum exclusivū numai pentru deprinderea și desvoltarea puterilorū unei părți a omului, adecă a spiritului? — pentrucă cetitulū, scrisulū, socotitulū, și celelalte obiecte de învățămētū ale școlerorū nóstre de ađi nu îngrijescū decătū numai de desvoltarea, agerirea, abilitaea spiritului. Póte óre să producă

Ceva spiritulă fără ajutorulă corpului, carele este organulă aceluia? De sigură, că nime nu va răspunde afirmativă la această întrebare. Dăcă stă lucrulă astfelă, și încă chiar în prėjma stăruințeloră unilaterale: de a cultiva numai spiritulă, ore nu este mai mare posibilitatea și ușurința de a'lu cultiva pe acesta, dăcă se cultivă mai ântâiă organulă lui, corpulă?

Priviți înclinările unui copilă și veți afla măsura, ce trebuie observată la educațiunea lui! Obiectele, ce 'lă încunjură, ajungă la cunoscința spirituluiă lui prin organele corpuluiă, prin pipăitū, gustū, mirosū, auđū și vedđū. Spiritulă lucră, dar nu singură, ci prin organele corpuluiă.

Organele corpuluiă, prin cari lucră spiritulă, trebuie prin urmare cultivate, și anume în mai mare măsură acelea, cari îi aducă aceluia (spirituluiă) mai mari serviții în direcțiunea executării diferiteloră lipse, cari condiționăză esistența omului. Să luămū exemple reale.

Copilulă, când începe a umbla în picioare, totū ce vede, apucă în mână și căcă a face felū de felū de schimbări cu acele obiecte, preste cari se vede stăpânū. Ia cărbuni și fixăză pe vatră, seū ori unde ajunge, figurī de omū, de animale, de case etc. Apucă găteje, le împlântă în pământū ca să închidă o grădinuță. Adună petrii și căramiđi seū căte o grămadă de noroiū, ca să zidăcă o casă și altele multe. Lucrurile, cari aū ajunsū la cunoscința spirituluiă lui, căcă a le reproduce prin lucrarea delicateloră sale mâni. Ochiī îi spunū, ce a făcutū bine și ce răū, de unde urmăză, că răulū îlū îndreptăză în bine. Aș vré să sciū, dăcă s'arū puté afla unū astfelū de măestru, care să fiă în stare a ținé pe unū copilū în linisce fără de a face ceva cu mânilé, nu mai multū, decâtū o singură đī!

Spiritulă copiluluiă face necontenitū felū de felū de combinațiuni, cari nu le lasă abstracte, ci voiesce a le traduce în realitate, a le executa prin mijlocirea mâniloră și cu ajutorulă ochiloră. Acésta ne indică direcțiunea chemării lui

în viață. *Mintea dictază, ear mâinile lucrează.* Totu acesta trebuie să ne normeze modul educațiunei lui, forma și materia cualificațiunei lui. De aci datorința sântă a școlei: de a învăța pe copil *nu numai a sci*, ca până acuma, *ci și a pute.* Êtă, pentru ce sântu chemate deprinderile mânei a întregi învățământul din școlă!

Vomă trece la principiil speciale.

G. Moianu.

CÂTEVA OBSERVĂRI ASUPRA SCRIERILORŪ DIN POPORŪ ȘI PENTRU POPORŪ.

Sciutū este, cum până la începutul acestui secolū, poporul de rëndū a fostū cu totul neluatū în sémă. Opinca, cum amū ðice noi, cu tótă a ei comóră de gândiri, de nimicū nu era bună. Secolulū nostru, după mari sbuciumări sociale, a începutū să dea păturei pururea tineră și plină de vieță a poporului, atențiune din ce în ce mai mare.

Pe când mai nainte credințele, obiceiurile și tóte deprinderile țerensescī eraū, putemū ðice, obiectū de disprețū și compătımire, — dela unū timpū, ómeni de valóre necontestabilă începū a se interesa de lumea de idei, în care poporul de rëndū își petrece vieța sa.

Și nu e decâtū lucru firescū, decă s'a trecutū dela unū extremū la altulū. Că literatura poporală are o însemnătate ne mai auðită, că archeologulū, istoriculū, filologulū, dimpreună cu toți câți sciū și potū să țină în mână unū condeiū aū să se năpustescă asupra ei, fiindū unū isvorū în veci nesecatū de mitologiă, de istoriă, de limbă și cum le mai chiamă. Acesta fiind-că se credea, că totū ce se aude în poporū e fētulū propriei sale fantasii și câtū pentru vechimea productelorū acelei fantasii era o convingere generală, că de origine n'o să le dai, decâtū în cea mai întunecată vechime, ear la unele de locū.

Făcendu-se însă cercetări mai întinse s'a aflatū, că basmele seū poveștile — și cele ðise mai alesū la ele se referū —

nici pe departe nu au însemnătatea, ce li se da la început. O poveste audită dela un moșnegu din creeri Carpaților, decât ai voi să cauți, o vei afla adesea și la sârbii, și la bulgari și în preajma Apeninilor și Pireneilor și prin Svedia și Norvegia, la țeranul rusu și chiar în fundul Asiei. Pote vei da de elementele ei în literatura nesfârșită de bogată a vechilor locuitori dela pôlele munților Himalaia. Lucrul acesta s'a constatat de bărbați competenți în materie.

Statoritu odată, că fondul basmelor și al povestilor de cele mai multeori e același la mai multe nêmurî deodată, valoarea lor istorică se reduce firesce nespuse de multu. Ce privesce limba, apoi cea mai vechiă, mai încărcată de archaisme și prin urmare mai rentabilă de a face studii asupra ei, e aceea a colindelor și mai rară a bocetelor la noi, la românii. Și tocmai în această direcție nu s'a făcut decăt puțin la noi în Ardelu și părțile ungurene. Colindele publicate și corese nu sînt de prețu, ca graiul. Fondul și forma acestora încă e de totu interesul, uneori.

Graiul celorlalte genuri de literatură populară a povestilor, anecdotelor, a baladelor și doinelor, e acela, de care se folosește elu, țeranul, în daraverile lui de tôte zilele. Astfel, ori că-ți torce firul unei povești, ori că te ia la vorbă cu elu despre nevoile vieții, totu acoalea ese.

Mai e de considerat, că — în urma, traiului nostru amestecat cu alte nêmurî — în unele părți țeranul român se folosește de un grai stricat în mare măsură, mai ales în ce privesc frumseța esternă a limbei. Apoi adesea au sunete, alu căroru semn înzădaru 'lu vei căuta în alfabetele cunoscute.

De aceea nici că avem vr'o poveste ori anecdotă reprodusă întocmai pe tocmai cu graiul popular din locul, unde a culesu respectivul adunătoru.

Acestea premise, vinu a constata, că după-cum mi-se pare, doue sînt scopurile, ce le urmărim, când risciem lumea fantastică despre smei, bălauri, Feți-frumoși, Ilene-Co-

sândene, lumea urieșilor și a isprăvilor peste fire, în povestirea cărora își află plăcere mintea și inima țeranului netrecută pela capiștea spoelii. De o parte — așa cred — se are în vedere o țintă curată științifică, de altă parte una literară. Pornind din punctul d'ânteiu de vedere ai să dai învățătorilor, ce cu astfel de lucruri se ocupă, materie de studiat. Și aci e de mare interes o frasă, adesea un singur cuvânt, nu numai fondul. Drept-aceea se recere ca culegătorul să fiă cu multă luare aminte și, pe cât numai e posibil, să reproducă cu o extremă fidelitate aceea ce i se spune, să fiă numai urechi, cândă ascultă: „O fostă o babă și un moșnegă...” O necontestabilă valoare științifică nu pot să aibă decâtă bucațile de literatură poporală culese întocmai, după cum se dică.

De sine se înțelege, că cei chemați vor sci ei apoi, ce e de făcut și de dres, ca să-ți stórcă nisce conclusiuni, la d'al de car tu, ca om mărginit, nici că te-ai cugetat.

Cândă dicem însă, că bucațile de literatură poporală trebuie să se culégă întocmai după cum se aud, nu putem să nu ne facem totodată și reservele noastre față de cuvintele urite cari nu pôte cere nime să se reproducă prin scrisore. De asemenea vom susține că culegătorul are nu numai dreptul, dar și datorința de a nu eternisa pe acele cuvinte străine, cari prin contactul dilnic cu străinii caută a se furișa în limbă și a dobândi dreptul de cetățenie în aceea fără nici un titlu. Să gândim numai la cuvintele ce le aduc cu sine acasă concediații din vieța ostășescă. Din momentul, în care pretindem a ne fi apucați de cultura limbei, trebuie să admitem și noi, fiă în măsură cât de restrînsă, principiul purismului, pentru-ca să nu se măi sporască numărul cuvintelor străine fără nici o necesitate, precum suntu bună-ora cuvintele: alcătuire, heleșteu, iarmaroc, plaț, chilipir și musafir ș. a.

Pot să fiă ómeni, cari să credă, că în întrebunțarea câtorva cuvinte bătute de toți sfinții, cu maři cu mic, zace

măiestria stilului populară. Asta credință mi-se pare falsă. A-și însemna omul 10—20 cuvinte folosite după obiceiul locului și în urmă a le împlânta ici și colea, ca să apară originală, nu e mare primăvară. Greutatea zace în fixarea întorsăturilor atât de sprintene, atât de firesci și neîntrecute, că rămâi uimită în fața lor și-ți vine să te întreb, că de unde atâta farmecă în graiul poporului? Ți-ai da jumătate din viață, numai să-l poți reproduce. Acesta e *fagurul de miere* al multă regretatului Eminescu, dar nu câteva cuvinte seci.

Eu cred dar, că frasa, ați atât de banală: „*Scrise întocmai după cum se dicu*“ își are, și trebuie să-și aibă și ea marginile sale. De-o parte e imposibilitatea aflării semnelor corăspundătoare unor sunete, ce se audă în popor; de altă parte trebuie să treci cu vederea câteva cuvinte, pe cari bunăcuviința, estetica, eufonia și demnitatea limbei te fac să le lași la o parte.

Lustrul orbitor al graiului populară zace, precum amă mai disă, în măiestria neimitabilă, ce se observă în felul cum se înșiră și mlădiează cuvintele unul după altul. Și în astă privință limba țerenăscă — în tôte ținuturile locuite de Români — e ună adevărată isvoră nesecată de espresioni și întorsături artistice, ce te pună în uimire. Aceste, mai alesă aceste, *au să fiă scrise întocmai după cum se dicu*, căci în ele zace aprăpe totă farmecul limbei și sântă de celă mai mare interesă pentru statorirea prosei literare.

Când vorba e dar despre scrieri *din poporă*, așa credă, că mai alesă acăsta e a se avea în vedere.

Ear ce privesce scrierile „din poporă pentru poporă“ și preste totă scrierile menite pentru poporă, a le scrie pe acelea într'o limbă stricată, numai fiindcă așa se vorbește în cutare ținut, a avea în vedere câteva cuvinte, putemă dice parasite pe corpul viă ală limbei și nu mai alesă aceea ce se pôte numi sufletulă ei, lume întorsă mi-se pare.

Între pedagogi e lătită vorba, că pentru copii e bună ceea-ce este *mai bună*. Totă cu atăta temeiu se pôte dice

și despre scrierile „din poporū pentru poporū“, că *bune* sîntū acelea, ce și ca *fondū* și ca *formă* sîntū *mai bune*. Despre fondū sciutū e că, de cele mai multe ori, e o așă comoră de imaginație în produsele minții țerēnesci, că cele mai geniale scrieri literare devinū palide și spălăcite în asemnare cu ele. Ce sîntū încurcăturile din celū mai de renume romanū, pe lângă acele dintr'o poveste frumósă?! Totū astfel e și cu poesile.

Credū dar, că în bibliotecile poporale, menite anume *pentru poporū*, n'aū să între decătū bucăți alese pe sprincnă, perfecte în tótă privința, căci numai ce e *mai bună*, e *destulū de bună* și pentru *elū* ca și pentru copii. Acēsta mai bine o sciū aceia, cari petrecū neînterrupted la țeră.

În adunarea generală de astă vară a Asociațiunei transilvane s'a decisū înființarea unei bibliotecī pentru poporū. În aceste, de sigurū, aū să între și bucăți de literatură poporală. Astă împrejurare m'a făcutū să me cugetū multū asupra lucrului și în urmă să facū aceste observări. Sîntū, ori nu sîntū la locū, despre acēsta vorū judeca cei competenți.

G. Sima alū lui Iónū.

LITERATURA POPORALĂ.

DOINE.

Frunză verde de sēcară
Mi-a venitū o veste-asēră,
Că mândra zace să móră,
C'o dóre la inimióră.
Nu sciu Dómne, cum m'aș face
Să me ducū să vėdū cum zace,
Cu fața cătră pārete,
Cu gura friptă de sete,
Să-i daū vinū cu apă rece

Bóla mândrei dór i-a trece.
Și de-aș călca délurile
Să-i aducū leacurile:
Din trei pomī trei rāmurele
Să le bagū în trei ulcele
Să le scotū séra la stele
Diminéța la rēcóre
Djua la amėđi la sóre
Să-mī punū pe mândra 'n picióre ¹⁾.

¹⁾ Din Restoșnea.

Pe celū dealū pe celū colnicū
 Merge-o pruncă și-unū voinicū,
 Amēdoī unū mērū māncāndū
 Și cu ochiī lăcrēmāndū,
 Prunca cătră pruncū ȃicēndū
 Și din gură cuvētāndū:
 Bade bādișorū cu dragū
 Învațā-me ce să facū,
 Că eū cānd te vėdū pe tine
 Plānge inimuța 'n mine,
 Nime n'ō pōte opri
 Numai tu dacā-ī voi? ²⁾

*

Lumea totū me dosădesce,
 Cumcă māndra mē orbesce.
 ȃică lumea ce va vrea
 Eū nu lasū pe māndra mea;
 ȃică lumea ce-a voi
 Eu cu māndra m'oiū iubi.
 Mulți orū ȃisū și s'orū juratū,
 Că māndra m'ō fermecatū,
 Dar' eu credū că-sū fermecatū
 De-alū māndrei sufletū curatū.
 Rogu-me lui Dumneȃeū
 Să nu dāmū de vre unū rēū,
 Să nu cadū în vre-o ispitā,
 Să lasū pe māndra iubitā,
 Să nu-mī vinā vr'unū gāndū slabū
 Să lasū pe cine mi-e dragū. ³⁾

*

Duce-m'aș cu luna 'n norū,
 Nu mē potū de-alū māndrei dorū;
 Duce-maș cu stelele,
 Nu me lasā māndrele. ⁴⁾

*

De-aci pānā la māndra
 Scurtā mi-o pārutū calea,
 Dar' dela māndra 'napoi,

Înapoi și pān' la noi
 Este-o luncă pustiiată
 Cu multū urftū îngrăditā. ⁵⁾

*

Trandafirū brașovenescū
 Totū staū și me socotescū
 Din două, cari să iubescū?
 Aș iubi pe cea mai mare,
 Cea mai micā-mī place tare,
 Aș iubi pe cea mai micā,
 Cea mai mare-ī mai voinicā. ⁶⁾

*

Maică, inima me dōre
 Să me ducū în șeȃetōre,
 Că merge și māndra mea,
 Să vėdū cu cine-a ședē.
 De-a ședē c'unū omū de trēbā,
 De trei-orī mi-a fi mai dragā,
 De-a ședē c'unū blēstēmatū,
 Pānā-ī lumea n'ō mai catū. ⁷⁾

*

Haī māndrā la cununie
 Pānā-ī frunȃa verde 'n vie,
 Dacā frunȃa s'a usca,
 M'eī chema și eū n'oiū vrea. ⁸⁾

*

Trandafirū cu patru foi,
 M'aū cerutū la maica doi,
 Unulū Miercuri, altulū Joi,
 Unulū bētrānū și bogatū,
 Altulū tinerū și sēracū.
 Spune-mī mie puiū de cucū
 Dupā care să me ducū? ⁹⁾

*

Bādiȃă cu șese boī,
 Cānd îi trece p'lāngā noi
 Pune clopote pe boī,
 Cu șinōre de mētasā

²⁾ Din Tătārlaua. ³⁾ Din Māderatū. ⁴⁾ Din Reteagū. ⁵⁾ Din Unguref.
⁶⁾ Din Bouȃariū. ⁷⁾ Din Topliȃa romānā. ⁸⁾ Din jurulū Bistriȃef. ⁹⁾ Din
 Zāicanf.

Să te-audă bade din casă.
Eă la maica m'oiă ruga
Să-mi deschidă ferésta,
De-oiă fi mórtă de betégă
Într'ună cotă m'oiă ridica
Să mă uită la dumneata.¹⁰⁾

*

Frunďă verde de trifoiă,
Cândă treci bade pe la noi,
Nu te uita oblu 'ncurte,
Că eă amă duşmane multe,
Ci te uită preste sată,
C'oră gândi că ne-amă lăsată,
Şi te uită la pământă,
C'oră gândi că neamă urită.¹¹⁾

*

Să sciă bade că-ı veni,
Calea ți-o-aş podobi,
Totă cu floră şi totă cu érbă,
Să-ți fiă, bade, ție dragă
Şi cu frunďe de georgine
Să me iubesci tu pe mine.¹²⁾

*

Cândă treci bade pe la noi
Pune clopote la boi,
Să te-audă dela răsboiă
Şi le leagă cu mētasă,
Să te audă bade din casă,
Şi le légă cu şinóre
Să te-audă din şiedtóre.¹³⁾

*

De-ți e dragă, badeo, de mine
Lasă-ți plugu 'n două ăile
Şi hai în Sibiiă la mine,
Şi întrébă pe podarulă:
Unde şede poticarulă?
Că 'n fereşti

Sântă floră domnescă,
Lesne, bade, mă găsecă,
Şi 'n portiță
'I rujuliță,
Şi la pórtă
'I ruja 'nvóltă,
Şi 'n pălană
'I măgherană.¹⁴⁾

*

Ce-mi e dragă mi e pe lume
Mērulă roşă pădureţă
Şi badea cu pērulă creţă,
Pērulă lui totă e ínele,
Gura lui fagură de miere.¹⁵⁾

*

Cine-a începută dragostea
N'a sciută ce va urma,
Că va sdrobi inima.¹⁶⁾

*

Cătu-ı lumea şi pământulă
Nu-ı nimica ca uritulă,
Negru-ı, negru şi pământulă,
Dar nu-ı negru ca uritulă.¹⁷⁾

*

De-aş muri să moră amu,
Alătorea cu mândru.
De-aş muri, să moră astară
Cu capulă la mândra 'n pólá.
De-aş muri, cândă aş muri,
Nimică nu mi-aş bănuı,
Să sciă numai c'am murită
Pentru cine amă iubită.¹⁸⁾

*

Doină, doină, glasă de jale
Tu 'ndulcesci ăilele mele;
Doină, doină, glasă de doră,
Tu nu mă lăsa să moră.¹⁹⁾

Adunate de *Ioană Popă Reteganulă*.

¹⁰⁾ Din Sânto-Jude. ¹¹⁾ Din Reteagă. ¹²⁾ Din Blaşă. ¹³⁾ De pe Tērnave.
¹⁴⁾ Din Tătarlana. ¹⁵⁾ Din Pietrosu. ¹⁶⁾ De pe Crişă. ¹⁷⁾ De pe Someşulă
mare. ¹⁸⁾ Din Bistriță. ¹⁹⁾ Din Sohodolă l. Aradă.

PARTEA OFICIALA.

Nr. 26/1890.

Procesu verbalu

alu comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatura romana si cultura poporulu romanu, luat u in sedinta dela 4 Februarie n. 1890.

Președinte: George Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-președinte, Ioan Hania, E. Măcellariu, Parteniu Cosma, I. Popescu, Z. Boiu, I. St. Șuluțiu, Ioan G. Popu de Galați, G. Candrea, cassaru, Nicanoru Frateșiu, controloru, N. Toganu, bibliotecaru.

Secretaru: Dr. I. Crișianu.

Nr. 1. Societatea „Transilvania” din București, prin harti sa dto 14. Decembre 1889 Nr. 48, cere sa i-se trimita unu conspectu despre toti elevii meseriași, pe cari ii sustine densa si cari se afla actualminte la invetatura, ca sa pota informa adunarea generala despre starea lucrulu. (Exh. Nr. 389/1889).

— Spre sciinta cu aceea, ca conspectulu cerutu s'a transpusu numitei societati pe cale presidiala inca la 31. Decembre 1889.

Nr. 2. Directiunea școlei civile de fete a Asociatiunei subșterne prin harti sa dto. 29 Decembre 1889 Nr. 31. procesulu verbalu, luat u in conferinta corpulu didacticu dela 24. Decembre 1889. (Ex. Nr. 390/1889).

— Protocolulu substernutu servesce spre sciinta, necuprinđendu concluse, cari sa reclame aprobarea speciala a comitetulu.

Nr. 3. Administratiunea tipografiei archidiecesane subșterne cu datulu 31. Decembre 1889, spre achitare, 2 conturi, anumitu: unulu pentru foia „Transilvania”, semestrulu II., in suma de fl. 335.85, si altulu pentru „tiparituru diverse” in suma de fl. 12.92. (Ex. Nr. 392/1889).

— Conturile subșternute se transpunu cassarulu Asociatiunei, d-lu G. Candrea; cu insarcinarea de a le achita.

Nr. 4. Magistratulu orașanescu din locu, prin harti dto. 3. Ianuarie a. c. Nr. 20, invita comitetulu sa notifice d-lu vice-comite alu comitatulu Sibiu, intr'unu terminu preclusivu, numele, caracterulu si locuinta plenipotentatulu seu, carele va avea sa-i esercite mandatulu de membru la sedintele reprezentantei orașanesci. (Ex. Nr. 5/1890).

— Spre sciinta cu aceea, ca pasii de lipsa s'au facutu pe cale presidiala, incredintatu fiindu cu esercitarea numitulu mandat u vice-președintele Asociatiunei, dl Dr. Ilarionu Pușcariu, archimandritu si vicaru-archiepiscopescu.

Nr. 5. Directorulu despărțemintulu I. (Brașovu) alu Asociatiunei transilvane, prin harti dto. 30. Decembre 1889 Nr. 899, subșterne spre revisuire protocolulu adunarii generale a despărțemintulu din 27 Decembre 1889 dimpreuna cu raportulu subcomitetulu cațra acea adunare, apoi protocolulu subcomitetulu din

4. Decembre 1889 și în fine suma de fl. 80 taxe restante pro 1880 dela membri vechi, și se rógă, ca membrilor, cari din cauză, că au fost rămasă în restanță cu taxa, nu li s'a trimisă la timpul său fóiă „Transilvania“, să li-se trimită numita fóiă acum ulterior și pentru trecut.

Din protocolul adunării generale se vede:

a) că, pe basa raportului general al subcomitetului, adunarea a luat cu plăcere la cunoscință, că subcomitetul a executat conlusul adunării generale dela 29. Septembrie 1885 din Codlea, scoțându în tipar disertațiunea d-lui I. Comănescu, intitulată „O privire asupra trecutului și presentelui comunei Codlea“;

b) totu în legătură cu raportul numit adunarea a însărcinat de nou subcomitetul, ca să stăruască cu tóte mijlócele pentru reorganizarea, respective crearea de agenturî comunale;

c) adunarea a însărcinat subcomitetul, să studieze din nou cestiunea scólei de țesut, proiectată a se înființa în Săcele încă la anulul 1881, căutându modalitatea potrivită în scopul realizării acestei cestiuni;

d) esemplarele restante din disertațiunea d-lui I. Comănescu să se desfacă în favorul membrilor din depărțemētū;

e) adunarea a hotărît, ca comitetul central să fiă rugat a încredința pe funcționarii despărțemētului cu încassarea taxelor dela membrii ordinari din despărțemētū;

f) fiindu în ordine socotelele, din cari se vede, că cassa despărțemētului s'a încheiat la 31. Decembre 1888 cu unu saldū de fl. 69.12, cassarului s'a datu absolutoriul;

g) s'a decis, ca din banii despărțemētului să se creeze 2 stipendii à fl. 10 pentru cei, cari voru presenta cele mai bune disertațiuni populare, menite a se ceti în adunarea generală a despărțemētului;

h) adunarea a decis să întrevină la acestu comitetu, ca fostul teritoru al despărțemētului I. (Brașovū) să nu se împartă, conformu proiectului aceluia, în 4, ci numai în 3 despărțeminte, rămânēdu Săcelele și mai departe ca făcēndu parte din acestu despărțemētū;

i) pentru fiă-care adunare generală să se pregătēscă o consemnare a membrilor ordinari ai Asociațiunei de pe teritorul despărțemētului;

k) reconstruindu-se subcomitetul pe periodul 1890—1893, din membrii vechi s'au realesu d-nii I. Petricu, direct., Bart. Baiulescu, contr., Andr. Barseanu, actuaru, și N. Petra-Petrescu; ca membri noi au fostu aleși d-nii Vasile Voina, G. B. Popu și Arsenie Vlaicu, cassaru;

l) disertațiunea însinuată de d-lu N. Petra-Petrescu „Despre instituttele române de bani din Transilvania și Ungaria“, fiindu timpul înaintat, nu s'a potutu ceti; d-lu Petrescu a fostu rugat să o publice în unul din organele nostre de publicitate;

m) adunarea generală proxima se va ține în Săcele, avēndu subcomitetul a fixa mai deaprobe timpul ținerii adunării. (Ex. Nr. 9/1890).

— Se adeverește primirea sumei de fl. 80 cu aceea, că avēndu organul Asociațiunei, conformu conlusului adunării generale, ținute în Alba-Iulia (șed. II. Nr. prot. 39) a se trimite gratuitu numai

ațelor membri ordinari cu taxă anuală, cari își plătesc taxele regulat, comitetul a trebuit și trebuie să se acomodeze acelui concludu și să scotă în tipar în totu anul unu număr proporționat cu numărul membrilor, cari suntu în curent cu taxele, și fi este astfel peste puțință a satisface reclamărilor după numeri din anii trecuți ai fôiei.

Cuprinsul protocolului reasumată la punctele *a, b, c, d, f, g, i, k, l, m*, servesece spre sciință.

Cățu pentru cererea (reasumată la pt. *e*) de a se încredința funcționarii despărțemintului cu scoterea taxelor de pe la membrii, fiindu în consonanță cu concludul acestui comitetu dto. 4 Ianuarie 1889 Nr. prot. 10. se admite.

Cățu pentru modificarea propusă la proiectul de arondare elaborat de acestu comitetu, asupra aceleia va reveni comitetul, după-ce voru fi intrat datele cerute dela tôte despărțemintele.

Nr. 6. D-lu directoru de bancă și membru al comitetului, Parteniu Cosma, prin hârtia dto 20. Ianuarie a. c. Nr. 1796, ne încunoșcințază, că dela 1. Iulie până în 31. Decembre 1889 densusul a mai colectat pentru școla civilă de fete fl. 1135.50, ér d-l Valeriu Bologa, dirigentul filialei „Albinei” din Brașov sumă de fl. 262.59 și că ambele aceste sume în totalu cu 1398.09 au fostu transpuse în contul nostru curentu dela „Albina”. În legătură ne transpune și consemnarea persoanelor, cari au contribuit la colecta D-Sale. (Exh. Nr. 16/1890).

— Cu mulțumită spre sciință. Consemnarea transpusă va fi a se publica în organul Asociațiunei.

Nr. 7. D-lu Vasile Pățcașu, preot în Ér-Hatvan, membru al Asociațiunei, se rógă a i-se trimitte fôia și fără a fi solvit încă taxa pe anul expirat, luându-se în considerare multele nenorociri ce l-au ajunsu; taxa restantă o va solvi prin luna lui Augustu a. c. (Exh. Nr. 19/1890).

— Cererea d-lui Pățcașu se încuviințază, avându a se face pașii de lipsă la administrațiunea tipografiei archidiecesane, spre a i se trimitte și mai departe fôia.

Nr. 8. Urméză raportul secretarului II. asupra petițiunilor, cari au intrat la comitetu în urma concursului de sub Nr. 334 dto. 12. Novembre 1889, anumit la 4 ajutóre create din sumă de fl. 412.01 și din interesele aceste sume, ce s'a transpusu comitetului din fondul desființatei societăți academice „pentru sprijinirea juriștilor sêraci din Sibiu” și menite pentru 4 tineri români, născuți în Transilvania, cari studieză drepturile ca ascultători ordinari și cu succes deplin satisfăcător, la una din universitățile din patrie. Cereri au intrat cu totul 5.

Luându-se în considerare sporiul obținut de petenți în studiu, apoi anul, în care se află la studiu, precum și împregiurările familiare, se decide

— Se împărțesc cu câte unul din ajutórele mai sus amintite, odată pentru tot-deuna, următorii tineri, și anume:

1. Gavrilă Suciă, jur. an II. în Clujă; 2. Zosimă Chirtopă, jur. an III. în Clujă, și 3. Vasile Giurco, jur. an III. în Clujă.

Nr. 9. Neputându-se conferi unul din ajutóarele proiectate din lipsa de concurenți, cari întrunescú tóte condițiunile recerute pentru a nu se mai repeți concursul, se decide

— Suma ajutorului neconferitú se va distribui în părți egále între cei trei tineri, cărora li s'a acordatú câte unú ajutorú prin concludul de sub punctulú precedentú din acestú protocolú.

Nr. 10. La cele dóné ajutóre de câte fl. 100 din concursulú repetitú cu datulú 21. Decembre 1889 sub Nr. 311, pentru tineri cu preferință din munții apusení ai Transilvaniei, cari arú voi se perfecționa în o măestriá de lemnáriá mai perfecționată, a întratú o singurá cerere, și anume a lui Florențiu Corcheșu. Petentele întrunescú condițiunile din concursú, nu și-a aflatú însă până acum locú pentru învățare.

— Unulú din ajutóarele de fl. 100 se votéză tinérului Florențiu Corcheșu, cu aceea însă, că estradarea aceluia se face atérnitóre dela intrarea lui într'unú institutú eventualú la unú maestru de specialitatea cerutá în concursú.

Ajutorulú alú doilea, neputându-se conferi, după-ce nici în repetirea concursulú nu s'aú insinuatú competenți, suma de fl. 100 se adauge la fondú.

Nr. 11. Secretarulú II alú Asociațiunei, prin hârtia dto 4 Faurú a. c. subșterne spre censurare, rațiociniulú despre paușalulú de cancelariá pe timpulú dela Ianuarie 1887—31 Decembre 1889. (Ex. Nr. 24/1890).

— Se transpune spre censurare unei comisiuni în persónele d-lorú N. Frateșiu, controlorú, și G. Candrea, cassarú. Comisiunea esmisá va avea să raporteze la timpulú seú despre starea lucrulú.

Nr. 12. Direcțiunea dela școlá civilá de fete a Asociațiunei, prin hârtia dto. 4 Faurú a. c. Nr. 33 subșterne spre revisuire protocolulú luatú în conferința corpulú didacticú dela 1 Faurú a. c.

Din protocolulú substernutú se vede, că în 1 Faurú, încheindu-se semestrulú I, s'au făcutú examene de probá în tóte clasele și din tóte obiectele, în prezența d-lui președinte și delegatú G. Barițiu, și a directorului școléi, că purtarea moralá, precum și progresulú din luna din urmă aú fostú multámitóre. La protocolú suntú aláturate și clasificatiunile pe semestrulú I. (Exh. Nr. 25/1890).

— Spre sciință.

Sibiiú, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanú Crișianú m. p.
secretarú II.

Verificarea acestuí procesú verbalú se încrede d-lorú: Zăcharia Boiú, Iosifú Sterca Șuluțiu, Nicanorú Frateșiu.

S'a cetitú și verificatú, Sibiiu în 6. Faurú 1890.

Iosifú Sterca Șuluțiu m. p. **Z. Boiú** m. p. **Nicanorú Frateșiu** m. p.